

■ ДИСКУСІЇ

УДК: 330.35:65.016.4

НАПРЯМКИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ АПК В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ©

Я.В. ГОНТАРУК,
асистент кафедри
аграрного менеджменту,
Вінницький національний
аграрний університет
(м. Вінниця)

В статті досліджено напрямки, за якими здійснювалася реструктуризація підприємств переробних галузей аграрного сектора. Проведено аналіз розвитку підприємств переробної промисловості АПК Вінницької області. Розглянуто перспективні напрямки розвитку підприємств даних виробництв. Вказані можливості та загрози для розвитку підприємств переробних галузей АПК Вінницької області. Досліджено експортну структуру основної продукції підприємств переробної сфери АПК з метою визначення найбільш перспективних галузей для реструктуризації. Визначено перспективні напрямки розвитку переробного сектору АПК в середньо та довгостроковому періоді. Визначено пріоритетні цілі роботи з покращення механізму страхування фінансових ризиків. Запропоновано напрямки удосконалення "Стратегії збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2020 року" з урахуванням аграрної спрямованості області.

Ключові слова: реструктуризація, стратегія, інновації, глобалізація, інвестиції.

Рис. 2. Табл. 3. Літ. 8.

Постановка проблеми. Проблеми, пов'язані з проведенням реструктуризації, займають центральне місце в покращенні ефективності функціонування аграрного сектора економіки. Дослідження практики проведення реструктуризації саме на підприємствах переробної промисловості АПК в умовах глобалізації соціально-економічних процесів має визначальне значення для виходу держави з кризи. Удосконалення механізмів проведення реструктуризації в умовах недостатніх обсягів фінансування та високої імовірності фінансових ризиків при проведенні реструктуризації вимагає поглиблених досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним та практичним питанням реструктуризації підприємств аграрного сектору присвячені праці відомих учених, зокрема С. Мішина [1], В. Ганганова [2], М. Маліка [3], А. Мазура [4], О. Сарапіної [5] та інших. Водночас питання проведення реструктуризації саме в переробних підприємствах АПК в умовах кризових явищ та інтеграції в світовий простір, досліджені недостатньо. На сьогодні немає єдиної

позиції щодо практичної й теоретичної обґрунтованості проблем проведення реструктуризації та страхування фінансових ризиків при даному процесі, що зумовлює актуальність дослідження.

Формулювання цілей статті є вивчення й аналіз сучасних проблем проведення реструктуризації переробних підприємств АПК Вінниччини та оцінка ефективності проведення реструктуризації та напрацювання відповідних напрямів її проведення.

Виклад основного матеріалу дослідження. На даний час основу економіки Вінницької області формує агропромисловий сектор економіки. Розвиток сільського господарства в області зумовлює наявність розвинутої переробної промисловості АПК. Процеси реструктуризації переробних підприємств АПК на Вінниччині розпочалися з розпадом СРСР та тривають досі. Первинні процеси реструктуризації проходили за "сірими схемами", коли більшість підприємств передавалися в приватну власність за заниженою вартістю з послідуочим доведенням більшості до банкрутства та розпродажем майна (більшість цукрових заводів тощо). Більш привабливі підприємства залишилися в приватній власності та працюють на даний час за різними організаційно-правовими формами.

Більшість підприємств створювалися у вигляді акціонерних товариств закритого чи відкритого типу з послідуочим розподілом між працівниками у вигляді акцій. В переважній більшості проводилася купівля акцій одним чи декількома акціонерами (рис. 1). Також деякі державні підприємства продавалися на тендерній основі не завжди за прозорими схемами.

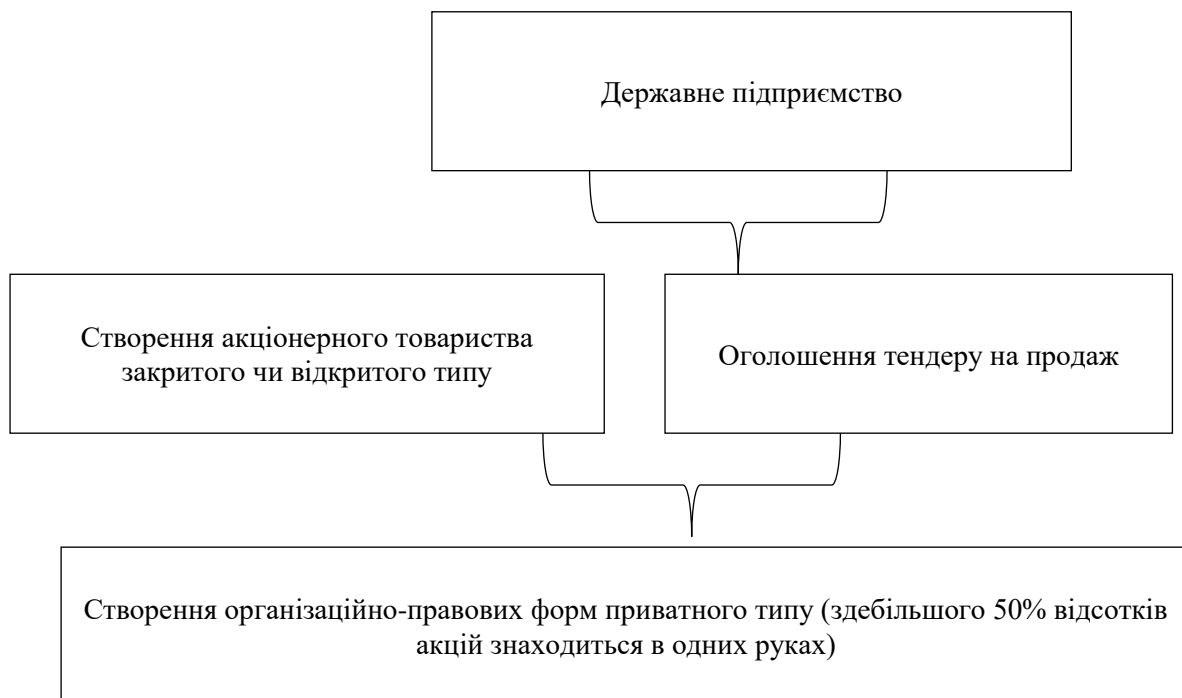

Рис. 1. Алгоритм реструктуризації підприємств переробної промисловості АПК

На даний час проведення реструктуризації підприємств переробної сфери АПК, насамперед, має на меті реструктуризацію виробничого, фінансового чи організаційно-правового типу.

Переробка аграрної сировини вимагає, насамперед, як потужної сировинної бази, так і відповідного обладнання устаткування та технологій. Це спричиняє в свою чергу необхідність додаткових інвестицій у виробництво. В умовах складної соціально-політичної ситуації в державі потенційні інвестори з обережністю відносяться до можливості інвестування в даний сектор економіки. В умовах жорсткої конкуренції на внутрішньому та зовнішньому ринках та частковою втратою ринків РФ проведення фінансової реструктуризації підприємств переробної сфери є обов'язковою умовою для виживання.

На думку Ганганова В.М., фінансова реструктуризація здійснюється на ґрунті програм і проектів. Оцінка ефективності проектів реструктуризації ведеться за результатами поліпшення фінансово-економічного стану підприємства. Практика свідчить, що успішна фінансово-господарська діяльність підприємств харчової промисловості залежить приблизно на 70 % від стратегічної спрямованості, приблизно на 20 % — від ефективності оперативного управління й приблизно на 10 % — від якості виконання поточних завдань. Відтак, на загальний успіх реструктуризації впливають: якість стратегічного аналізу; реальність стратегічного планування; рівень реалізації стратегічних завдань [2, с.35].

Фінансова реструктуризація завдяки її короткостроковому періоду здійснення, а також властивим їй стратегічним цілям, спрямованим на підвищення ефективності виробництва, набуває найбільшого значення. Фінансова реструктуризація мінімізує загрозу ліквідації підприємств і в такий спосіб створює умови для інвестування інших реструктуризаційних заходів [7].

На даний час вкладення інвестицій є досить ризиковою справою, що спричинено цілим рядом факторів. На жаль, на даний час мало застосовується страхування фінансових ризиків при проведенні фінансової реструктуризації.

Поняття "фінансовий ризик" також використовується у більш вузькому значенні як частина комерційних ризиків, пов'язана з ймовірністю фінансових втрат внаслідок операцій у фінансово-кредитній і біржовій сферах. Світова практика зводить класифікацію фінансових ризиків до наступних:

- ризик зниження фінансової стійкості;
- ризик неплатоспроможності;
- інвестиційний ризик;
- інфляційний ризик;
- процентний ризик;
- валютний ризик;
- депозитний та кредитний ризик;
- податковий ризик;
- структурний та криміногенний ризик [6, с.181].

На даний час досить серйозним гравцем на ринку страхування фінансових ризиків у Вінницькій області є СК "ПРОВІДНА", яка має ліцензію на проведення страхування фінансових ризиків підприємств (№18. Страхування фінансових ризиків. Ліцензія серії АВ №520910 від 16.02.2010).

Конкретними різновидами фінансових ризиків підприємств переробної сфери АПК можна вважати:

- ризики неплатежу (невиконання зобов'язань згідно договорів, несплата платежів при продажі товарів в кредит та при лізингових операціях);
- неотримання прибутку при інвестиційних операціях;
- втрати або зменшення прибутку внаслідок непередбачуваних обставин;
- депозитний ризик (можливість неповернення депозитних вкладів (непогашення депозитних сертифікатів) зустрічається досить рідко і пов'язаний з неправильною оцінкою або невдалим вибором комерційного банку для здійснення депозитних операцій підприємства.

Проведення страхування даних ризиків дасть можливість покращити інвестування в підприємства даного сектору, а також стимулювати розвиток ринку страхових послуг.

Страхування фінансових ризиків в Україні розвивається і з кожним роком стає все перспективнішим. У цьому сегменті можна також прогнозувати розвиток незабаром спектра послуг, наприклад, страхування валютних ризиків, страхування збитків, пов'язаних із зупиненням виробництва, страхування прибутку та інші інноваційні страхові продукти, які раніше не підлягали страхуванню [6].

Певне зниження обсягів інвестицій в переробну промисловість Вінницької області (табл. 1) можна було б подолати за рахунок страхування фінансових ризиків.

Таблиця 1.

Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності (КВЕД-2010), тис.грн

	Освоєно (використано) капітальних інвестицій					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Усього	3544673	5080976	5824093	6109514	5674572	7372954
Сільське, лісове та рибне господарство	771552	1406273	1445500	1281408	1545876	2194797
Сільське господарство	765420	1397052	1434929	1269591	1528062	2143245
Лісове господарство та лісозаготівлі	5993	8732	10016	11434	13994	50697
Рибне господарство	139	489	555	383	3820	855
Промисловість	1034652	1291064	1936373	2651256	2328804	2333565
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	53312	76086	100612	94401	69867	143193
Переробна промисловість	753093	1012243	1595810	2248666	2026555	1971308

[Джерело: 8]

Доходимо висновку, що в конкуренції за отримання інвестицій, у тому числі у формі кредитів, підприємства переробних галузей АПК демонструють доволі помітні успіхи порівняно з іншими галузями економіки. Звичайно, обсяг отримуваних підприємствами даного сектору фінансових ресурсів є явно недостатнім для вирішення проблем аграрного сектору.

Проте, незважаючи на складні умови в держави обсяги капітальних інвестицій зростають, особливо у сільське господарство. Паралельно потрібно розвивати і переробну промисловість, що дасть можливість як наростити валовий регіональний продукт, так і збільшити зайнятість населення та покращити зовнішньоторговельне сальдо.

Проведення фінансової реструктуризації в більшості випадків передбачає і зміни до виробничої структури підприємства, що дасть змогу наростити обсяги реалізації продукції.

На даний час обсяги реалізації продукції переробної промисловості мають тенденцію до зростання, проте застосувавши ефективні методи реструктуризації даний ріст, можна прискорити (табл. 2).

Таблиця 2

**Обсяги реалізованої промислової продукції (товарів, послуг)
за видами економічної діяльності у 2013-2015 роках**

	2013		2014		2015	
	тис.грн	у % до підсумку	тис.грн	у % до підсумку	тис.грн	у % до підсумку
Промисловість	25503416,0	100,0	25011934,1	100,0	42322501,3	100,0
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	364103,6	1,4	616575,1	2,5	850384,3	2,0
Переробна промисловість	18146528,8	71,1	21137845,8	84,5	37239692,8	88,0
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	13371700,9	52,4	15771512,4	63,1	29704448,9	70,2

[Джерело: 8]

В умовах девальвації національної валюти та сприятливої цінової ситуації на світових ринках продовольства доцільно проводити реструктуризацію експортноорієнтованих підприємств переробної галузі АПК.

Структура експорту вказує, що найбільш перспективними напрямками для експорту можуть стати виробництво олії та молочної продукції (табл. 3).

Таблиця 3

**Товарна структура зовнішньої торгівлі Вінницької області
у I півріччі 2016 року**

Код і назва товарів згідно з УКТЗЕД	Експорт			Імпорт		
	тис.дол США	у % до I півріччя 2015р.	у % до загального обсягу	тис.дол США	у % до I півріччя 2015р.	у % до загального обсягу
1	2	3	4	5	6	7
Усього	353077,4	90,6	100,0	134908,1	107,5	100,0
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	19214,6	91,8	5,4	2200,3	21,9	1,6
04 молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед	15838,5	84,6	4,5	378,2	6,0	0,3

Продовження табл. 3

1	2	3	4	5	6	7
05 інші продукти тваринного походження	43,5	–	0,0	–	–	–
II. Продукти рослинного походження	50961,4	59,9	14,4	9805,6	68,7	7,3
III. Жири та олії тваринного або рослинного походження	133373,2	107,6	37,8	6652,0	124,9	4,9
IV. Готові харчові продукти	59723,4	87,6	16,9	5336,0	113,3	4,0
16 продукти з м'яса, риби	480,7	63,8	0,1	27,7	64,7	0,0
17 цукор і кондитерські вироби з цукру	12194,7	115,7	3,5	481,0	160,8	0,4
18 какао та продукти з нього	283,2	110,2	0,1	98,8	106,7	0,1
19 готові продукти із зерна	1189,0	24,7	0,3	101,3	333,2	0,1
20 продукти переробки овочів	5182,3	57,3	1,5	747,5	119,4	0,6
21 різні харчові продукти	1861,7	94,6	0,5	325,5	207,9	0,2
22 алкогольні і безалкогольні напої та оцет	5035,5	81,4	1,4	20,1	338,3	0,0
23 залишки і відходи харчової промисловості	33496,4	96,8	9,5	3534,2	102,2	2,6

[Джерело: 9]

Велике значення має забезпечення можливостей щодо розвитку експортного потенціалу переробної промисловості АПК, сприяння альтернативній зайнятості населення. Управління у секторі харчової переробки має також регіональне спрямування; необхідне зосередження уваги на інноваціях, модернізації та конкурентоспроможності виробництва.

В.М. Ганганов наголошує, що залежно від напрямку здійснення фінансової реструктуризації обираються методи її здійснення: "борговий своп", "реструктуризація заборгованості", "мирові угоди", "фінансовий леверидж". Так, якщо напрям має санаційну спрямованість, то адекватним є застосування методу мирових угод. Методи боргового свопу та реструктуризації заборгованості є найбільш прийнятними для реорганізації. І, нарешті, метод фінансового левериджу є найбільш адекватним у напрямку стабілізації соціально-економічного розвитку. Зазначені методи обумовлюють процеси трансформації капіталу суб'єктів господарювання. Для оцінки їх результативності можна скористатися показниками концентрованого і трансформованого капіталу (рис. 2) [2].

Отже, для покращення стану в переробній промисловості АПК Вінниччини доцільно провести комплекс заходів з реструктуризації підприємств, орієнтованих на експорт. Позитивним прикладом можна назвати ПрАТ "Літинський молочний завод", керівництво якого шляхом проведення виробничої реструктуризації та залучення додаткових інвестицій змогло довести виробництво до європейського рівня та на даний час проводити експорт продукції.

Рис. 2. Напрямки фінансової реструктуризації [2]

На даний час в умовах подорожчання енергоносіїв проведення виробничої реструктуризації на переробних підприємствах АПК доцільно створювати побічні виробництва, орієнтовані на виробництво альтернативних джерел енергії (на спиртових заводах – біогазових установок, на цукрових – виробництва біоетанолу з барди), що дасть можливість покращити стан енергетичної безпеки.

Враховуючи позитивний досвід підприємств доцільно внести корективи до "Стратегії збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2020 року", в якій передбачити сприяння реструктуризації переробних підприємств АПК, а саме передбачити страхування фінансових ризиків як інструмент покращення інвестування, передбачити надання консультаційних послуг окремими органами Вінницької ОДА переробним підприємствам АПК, спрямування інвестицій в найбільш експортноорієнтовані сектори переробної промисловості (спиртову, молочну).

Висновки. На даний час переробна промисловість АПК Вінницької області відіграє структуроутворюючу роль в економіці регіону. В умовах інтеграції в світовий економічний простір потрібно активізувати комплекс заходів з реструктуризації даних підприємств, який передбачає комплекс заходів з фінансової та виробничої реструктуризації з урахуванням існуючого досвіду провідних підприємств сектору. Слід звернути увагу на страхування фінансових ризиків при проведенні реструктуризації як засобу їх мінімізації та сприянню зростання обсягів фінансування.

Список використаних джерел

1. Мішин С.І. Інструменти реструктуризації аграрних підприємств в умовах інтенсифікації інтеграційних процесів / С.І. Мішин // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства. Серія: Економічні науки. – 2012. – Вип. 127. – С. 279-288.

2. Ганганов В. М. Напрями стратегічного управління харчових і переробних підприємств / В.М. Ганганов, А.С. Рунчева // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2012. – № 2 (18). – С. 34-36.

3. Малік М.Й. Інституціоналізація аграрного підприємництва: трансформація та ефективність / М.Й. Малік, О.Г. Шпикуляк // Економіка АПК.– 2010. – №7. – С.132-139.
4. Мазур А.Г. Управління в регіональних економічних системах. [А. Мазур] – Вінниця: ТОВ “Консоль”, 2003. – 408 с.
5. Сарапіна О.А. Фінансова реструктуризація в системі стратегічного управління підприємств харчової промисловості[Електронний ресурс] / О.А. Сарапіна // Економічна та продовольча безпека України. – 2015. – № 3-4. – С. 17-23. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/epbu_2015_3-4_5.
6. Минкіна Г.О. Розвиток страхування фінансово-кредитних ризиків в Україні/ Г.О. Минкіна //Наукові праці Полтавської державної академії. – 2013. – № 2 (7). Том 2. – С.178-185.
7. Рунчева Н.В. Тенденції та проблеми функціонування конкурентоспроможного виробництва зерна / Н. В. Рунчева // Збірник тез за матер. Міжнар. наук.-практ. конф. «Сучасні тенденції економічної теорії та практики: світовий досвід та вітчизняні реалії». — Херсон : ХДУ, 2010 – С. 46-49.
8. Головне управління статистики у Вінницькій області[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vn.ukrstat.gov.ua>

Список використаних джерел у транслітерації / References

1. Mishyn S.I. Instrumenty restrukturyzatsiyi ahrarnykh pidpryyemstv v umovakh intensyfikatsiyi intehratsiynykh protsesiv / S.I. Mishyn // Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho tekhnichnoho universytetu sil's'koho hospodarstva. Seriya: Ekonomichni nauky. Vyp. 127. – Kharkiv: KhNTUS·H.- 2012. - S. 279-288.
2. Hanhanov V.M., Runcheva A. S. Napryamy stratehichnoho upravlinnya kharchovykh i pererobnykh pidpryyemstv. Visnyk Berdyans'koho universytetu menedzhmentu i biznesu # 2 (18) 2012. S. 34-36.
3. Malik M.Y. Instyuttsionalizatsiya ahrarnoho pidpryyemnytstva: transformatsiya ta efektyvnist' / M.Y. Malik, O.H. Shpykulyak // Ekonomika APK, 2010. – №7. – S.132–139.
4. Mazur A.H. Upravlinnya v rehional'nykh ekonomichnykh systemakh. [A. Mazur] – Vinnytsya: TOV “Konsol”, 2003. – 408 s.
5. Sarapina O. A. Finansova restrukturyzatsiya v systemi stratehichnoho upravlinnya pidpryyemstv kharchovoyi promyslovosti / O. A. Sarapina // Ekonomichna ta prodovol'cha bezpeka Ukrayiny. - 2015. - # 3-4. - S. 17-23. - Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/epbu_2015_3-4_5.
6. Rozvytok strakhuvannya finansovo-kredytnykh ryzykiv v Ukrayini. Mynkina H.O. – Naukovi pratsi Poltavs'koyi derzhavnoyi akademiyi. Vypusk 2 (7). Tom 2. – 2013r. – s.178-185.
7. Runcheva N. V. Tendentsiyi ta problemy funktsionuvannya konkurentospromozhnoho vy-robnytstva zerna / N. V. Runcheva // Zbirnyk tez za mater. Mizhnar. nauk.-prakt. konf. «Suchasni tendentsiyi ekonomichnoyi teoriyi ta praktyky: svitovyy dosvid ta vitchyznyani realiyi». — Kherson : KhDU, 2010 — S. 46–49.
8. Holovne upravlinnya statystyky u Vinnyts'kiy oblasti. Rezhym dostupu: <http://www.vn.ukrstat.gov.ua/index.php/statistical-information/4097-2012-07-06-09-00-06.html>

ANNOTATION
**THE DIRECTIONS OF THE RESTRUCTURING OF THE AGRICULTURAL
 PROCESSING ENTERPRISES IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION**

*HONTARUK Yaroslav,
 Assistant of the Department of Agricultural
 Management,
 Vinnytsia National Agrarian University
 (Vinnytsia)*

The directions of the restructuring of processing enterprises of the agricultural sector are researched in the article. The analysis of the development of enterprises of processing industry of Vinnytsia region is given. Perspective directions of the development of such enterprises are considered. The opportunities and threats for the development of agro-industrial enterprises of Vinnytsia region are examined. Export structure of the primary products of processing enterprises to identify the most promising sectors for restructuring is studied. Promising areas of the development of processing sector in the medium and long term are researched. The priority objectives to improve the mechanism of insurance of financial risks are determined. Directions of improvement of "Strategy of balanced regional development of Vinnytsia region until 2020" with regard to agricultural focus of area are proposed.

Key words: investments, strategy, innovation, agricultural enterprises, globalization, investment mechanisms.

Fig. 2. Tabl. 3. Lit. 8.

АННОТАЦИЯ
**НАПРАВЛЕНИЯ РЕСТРУКТУРИЗАЦИИ ПЕРЕРАБАТЫВАЮЩИХ
 ПРЕДПРИЯТИЙ СФЕРЫ АПК В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ**

*ГОНТАРУК Ярослав Викторович,
 ассистент кафедры аграрного менеджмента,
 Винницкий национальный аграрный университет
 (г. Винница)*

В статье исследованы направления, по которым осуществлялась реструктуризация предприятий перерабатывающих отраслей аграрного сектора. Проведен анализ развития предприятий перерабатывающей промышленности АПК Винницкой области. Рассмотрены перспективные направления развития предприятий данных производств. Указаны возможности и угрозы для развития предприятий перерабатывающих отраслей АПК Винницкой области. Исследована экспортная структура основной продукции предприятий перерабатывающей сферы АПК с целью определения наиболее перспективных отраслей для реструктуризации. Определены перспективные направления развития перерабатывающего сектора АПК в средне и долгосрочном периоде. Определены приоритетные цели работы в улучшении механизма страхования финансовых

рисков. Предложены направления совершенствования "Стратегии сбалансированного регионального развития Винницкой области на период до 2020 года" с учетом аграрной направленности области.

Ключевые слова: инвестиции, стратегия, инновации, аграрные предприятия, глобализация, механизмы инвестирования.

Рис. 3. Табл. 2 Лит. 8.

Інформація про автора

ГОНТАРУК Ярослав Вікторович – асистент кафедри аграрного менеджменту, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: e05012@mail.ru)

HONTARUK Yaroslav – Assistant of the Department of Agricultural Management, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3 Soniachna str., e05012@mail.ru)

ГОНТАРУК Ярослав Викторович - ассистент кафедры аграрного менеджмента, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3, e05012@mail.ru)

